

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: АНАЛІТИЧНИЙ ПОГЛЯД

МОРАРЬ М.В.

доктор політичних наук, професор кафедри суспільно-гуманітарних наук

Таврійський державний агротехнологічний університет

м. Мелітополь, Україна

Політичними процесами сучасного окремо взятого суспільства є: формування органів державної влади; динамічна зміна політичних і партійних еліт, чітке дотримання законності та інших демократичних норм; реалізація зовнішньої політики, захист інтересів держави у системі міжнародних відносин; забезпечення соціально-економічного розвитку суспільства; виховання політичної свідомості громадян; залучення громадян до управління державними справами; формування незалежних громадських інституцій різного спектру.

У цьому контексті відзначимо, що у трансформаційних суспільствах політичні процеси особливо динамічні. Трансформація – це процес зміни форми, вигляду, характеру суспільства, правил, норм, механізмів. Більшість провідних вчених-політологів, які представляють різні підходи щодо пояснення суспільної трансформації, віддають перевагу ідеї свідомої діяльності людини, “вбудованої” в структурні обмеження, що обумовлює процес трансформаційних змін у суспільстві та державі й постає важливим компонентом трансформаційного механізму суспільства.

На думку В. Горбатенка, трансформація – це історично-зумовлений процес подолання суспільних, політичних і структурних суперечностей і проблем певної системи шляхом її виходу за рамки власної соціальної організації, що передбачає кардинальну зміну напрямів її розвитку, способу мислення на рівні всього суспільства, характеру діяльності його суб’єктів [1, с. 13].

Україна почала формувати свою політичну систему після проголошення незалежності у 1991 року. Політичний процес був спрямований на розбудову інститутів незалежної держави та їх демократизації. Однак формування нових владних структур та соціально-економічних відносин на нових засадах

супроводжувалося в умовах гострої політичної та соціально-економічної кризи. Суспільні відносини, що складаються у державі за роки незалежності, вирізняються нестабільністю, невизначеністю суб'єктів, відсутністю чітких орієнтирів суспільного розвитку. Українське суспільство постійно перебуває у стані перманентних політичних криз.

В Україні ще не сформовано нової соціальної структури, суб'єкти якої були б зацікавлені у сучасній цивілізованій політичній системі. Основними активним політичним суб'єктом є олігархічні угруповання, які намагаються використати інститути політичної влади для власного збагачення. Політика практично не відділена від інших сфер життя внаслідок незрілості інститутів громадянського суспільства, які покликали її обмежувати і контролювати.

Поза політичним процесом опинився середній клас, який міг би виступити противагою олігархізації суспільства. Середній клас, наявність якого, як показує досвід цивілізованих країн, є найголовнішим чинником політичної стабільності в суспільстві, в Україні є нечисленним. Варто зазначити нездатність влади і суспільства, з якими більше 20-ти років заграють популістські політичні сили України, провести назрілі реформи в соціально-економічному житті, що з одного боку обумовило неможливість вести ефективну підприємницьку діяльність, а з іншого як справедливо відзначає В. Кремень, спричинило необґрунтовано низький рівень життя

Особливістю політичного процесу в Україні за часів державної незалежності є відсутність консенсусу між провідними учасниками процесу відносно цілей і засобів політичної дії. Відсутність прагнення до згоди з приводу проголошених цілей демократичних перетворень міститься в різному розумінні цінностей свободи і демократії існуючих в сучасному українському суспільстві політичними силами. Для сучасної політичної ситуації в Україні характерні такі явища, як криза державності, національної ідентичності. Уперше за роки незалежності постало завдання зміцнення незалежної держави, збереження стабільності і міжнаціональної згоди.

У цьому контексті важливо відзначити, що визначальну роль у цьому процесі повинна відігравати внутрішньополітична консолідація яка покликана забезпечити необхідну згуртованість та національну єдність української нації, а також інтеграцію національних меншин до її складу при збереженні та розвитку етнокультурних особливостей. Без цього неможливо досягти ключових стратегічних цілей у діяльності нації та держави, оскільки це є необхідною передумовою для стабільного політичного розвитку, впровадження реформ, стабілізації економіки та подальшого національного розвитку.

Нарешті, в епоху глобалізації національна ідея стає мірилом духовності і протистоїть ідеологіям, орієнтованим на уніфікацію національних відмінностей і цінностей. Вироблення такої національної ідеї, як справедливо відзначає М. Дмитренко, стає для України справою надзвичайної ваги й актуальності, тому, що саме на її основі повинні визначатися головні орієнтири і цінності розбудови держави в контексті євроінтеграції [2, с.181].

Сьогоднішній етап розвитку українського політикуму часто називають періодом деідеологізації, коли політична ідеологія виявилася фактично повністю заміненою персоніфікацією політичного процесу. Варто відзначити, що без ідеологічних безідейних суспільств об'єктивно не існує. Ідеологія – це духовний фундамент на якому будується свідомість людини. Кожна нація, як слушно відзначає М. Обушний, має свою ідеологію і жодні зміни у суспільному житті не спроможні знищити те, що закладено в природі людини – потребу в ідеології як у усвідомленій меті суспільної діяльності [3, с. 112].

При цьому слід виходити з того, що процес трансформації суспільства характеризується протиріччям між усталеними традиційними цінностями народу, його культурою і тими ліберальними цінностями, яких вимагає сьогодення. Розпад традиційної спільноти, поява в ній угруповань населення із протилежним способом мислення і життя ведуть до розколу світоглядної основи спільноти. Тому ідеологія повинна, відповідати життєвим реаліям і, головне, врахувати інтереси широких верств населення. Бо, як кажуть на Близькому

Сході, тисячу нових храмів не гарантують й на сантиметр наближення людини до Бога.

Ключовими цінностями загальногромадянської консолідованої ідеології могли б стати відчуття відповідальності за долю країни, патріотизм, гуманізм, демократія, соціальна справедливість, освіченість і, що особливо важливо-науково об'єктивне висвітлення історії становлення й утвердження Української держави. Історія має об'єднувати, а не сіяти розбрат між громадянами. Автор поділяє точку зору В. Кременя, про те, що злочином є приписувати якісь партії чи угрупованню всі сторінки слави, а її опонентам нав'язувати всі мислимі і немислимі гріхи. Нація формується не лише тоді, коли люди все пам'ятають з історії, але й при умові, що вони здатні й дещо забувати, виходячи з християнського принципу "Прощаю і прошу прощення" [4, с. 11].

Проблема політичної стабільності є однією з найбільш актуальних та базових проблем сучасної України. Політичні події 2013-2017 рр. в Україні свідчать про актуалізацію проблеми опозиції як складової політичного процесу та необхідність її нормативного визначення в межах державного законодавства.

Конструктивна опозиція має бути альтернативною, неантагоністичною політиці, стратегія і тактиці панівної влади еліти. Автор підтримує думку дослідників, які вважають, що до цього часу такої опозиції в Україні не існує. Опозиція не сприймається суспільством як реальна альтернативна влада, ефективність її діяльності залишається низькою. Сьогодні потреби політичного процесу України передбачають удосконалення правової бази функціонування політичних партій та необхідність нормативного визначення політичної опозиції в межах державного законодавства.

Суб'єктами політичного процесу також є окремі особи і соціальні групи. Особа виступає як учасник політичного процесу, представник якоїсь групи або громадянин, наділений політико-правовою суб'єктністю. Але, за роки незалежності політична практика не висунула жодного загальнонаціонального лідера, який був би здатним об'єднувати всі верстви українського суспільства в

боротьбі за дійсну демократію, соціальну справедливість та всенародний добробут.

В цьому контексті варто, на наш погляд, підкреслити, що багатовікова історія людської цивілізації свідчить, що за більшістю соціальних потрясінь, великих перемін у суспільстві стоять визначні особливості та їх політичне елітне оточення. Політичний регрес і занепад могутніх держав також зумовлені діями і постатями політичних лідерів.

Відзначимо, що інститут українського президенства часів державної незалежності налічує чотирьох політиків, які вже залишилися в історії – Л. Кравчука, Л. Кучма, В. Ющенко, і В. Януковича – людей, різних за рівнем організаційних та інтелектуальних здібностей, здатністю управляти державою на рівні сучасних вимог. Кожний президентський режим, на думку політологів, має окремі здобутки, певні досягнення, а більше – прорахунки і негаразди.

25 травня 2014 року був обраний Президентом України П. Порошенко. Для нього невідкладним є завдання подальшого зміцнення незалежної держави, збереження стабільності і міжнаціональної згоди.

Наголосимо, що для сучасної політичної ситуації в Україні характерні такі явища, як криза державності, втрата політичного управління, криза національної ідентичності. Політичні процеси які відбуваються, свідчать про те, що влада не може знайти виходу з кризи. Тому, сьогоднішня реальність, як справедливо відзначає А. Пахарєв, змушує переосмислити питання про роль особи, її внесок у політичний процес перехідного періоду розвитку суспільства. [5, с. 161]. Крім того, зважаючи на вищесказане, особливої актуальності набуває комплекс проблем, пов'язаних з системою формування та підготовки політичних лідерів як у загальнонаціональному масштабі, так і на регіональному рівні. В цьому плані відзначимо те, що на українській політичній арені за роки незалежності, так і не з'явилося особистостей, які були б цілком здатні вирішувати сучасні завдання не тільки розбудови державності, а й формування та функціонування інститутів громадянського суспільства.

Основними напрямками реформування політичної системи в Україні є: вдосконалення і підвищення ефективності владних структур; поглиблення демократичних засад управління; подальший розвиток інститутів правової держави та громадського суспільства. Стабілізація політичного процесу в сучасній Україні і розвиток суспільства до дійсної демократизації цілком залежить від державницького професіоналізму і відповідальності політичного класу і, в першу чергу від владних інституцій, правлячої еліти і провідних лідерів.

Використана література

1. Горбатенко В. П. Суспільні трансформації новітнього часу як політологічна проблема: геополітичні та національні параметри // Суспільно-політичні трансформації в Україні: від задумів до реалій // В. Ф. Солдатенко [кер.] та ін.- К.: Парламентське вид-во, 2009.-с.9-54.
2. Дмитренко М. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції [тексти] М. А. Дмитренко. Нац. Пед. Ун-т. ім. М. П. Драгоманова, ін-т оператив. Діяльн. та держ безпеки – К.: Знання України, 2008. – 544 с.
3. Обушний М. І., Приму М. В., Шведа Ю.Р. Партологія: навчальний посібник / За ред. М. І. Обушного . – К: Арісмей, 2006. -432 с.
4. Кремень В. Г. Консолідаційна парадигма модернізації України // Матеріали Міжнар. Наук-прак. Конф. 18 квітня 2014/Нац. Акад. наук України та ін. – Хмельницький: Х ЦНП, 2014.-270с.
5. Пахарев А. Д. Політичні інститути і процеси в сучасній Україні: навчальний посібник / А. Д. Пахарев: НАН України, ін-т політ. і етнонац. Дослід. ім І. Ф. Кураса НАН України. – Київ, 2011. – 183 с.